

ANIL ÇEÇEN

ATATÜRK'ÜN KÜLTÜR KURUMU
HALKEVLERİ

İstanbul, 2018

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 120

Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Editör
Necip Azakoğlu

Yayına Hazırlayan
Nevin Azakoğlu

Kapak ve sayfa tasarımı
Çağlar Yalçın

Birinci Baskı: Gündoğan Yayınevi, 1990, Ankara
İkinci Baskı: Cumhuriyet Kitapları, 2000, İstanbul
Tarihçi Kitabevi'nde Genişletilmiş Üçüncü Baskı: Nisan 2018, İstanbul

Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 448

ISBN: 978-975-2466-15-9

Baskı ve cilt
İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri
Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8 Yenibosna
BAHÇELİEVLER-İSTANBUL
+90 (212) 496 11 11
Sertifika no: 10614

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan
kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
Sertifika No: 17618

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86 GSM: 0530 370 74 11
www.tarihcikitabevi.com info@tarihcikitabevi.com

 tarihcikitabevi

 TarihciKitabevi

 tarihcikitabevi

ANIL ÇEÇEN

ATATÜRK'ÜN KÜLTÜR KURUMU
HALKEVLERİ

İstanbul, 2018

Tarihçi
Kitabevi

“Partimizin Halkevleri ile bütün yurttaşlara kucağını aması, vatanda sosyal ve kültürel bir devrim yaptı...”

ATATÜRK

CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Açılış Nutku’ndan (1935)

“Bu vatanın asırlardan beri muhtaç olduğu şey, vatandaşların tek bir aile gibi toplanarak orada vatanın ilerlemesine medar olacak esaslı faaliyetleri beraber tanzim etmeleri ve beraber takip ve tatbik etmeleridir.

Halkevleri, bütün vatandaşların müşterek malıdır. Halkevlerimizin temiz, feyizli ve ilerler bir halde olması; bütün devlet memurlarının, vatandaki bütün entellektüel sınıfın, bütün ilerlemek isteyen unsurların müşterek malı, müşterek vasıtası oluşundadır.”

(22 Şubat 1934)

“Halkevleri siyasi bir müessese değillerdir, sosyal ve kültürel kurumlardır. Onun için memleketin bütün ışıklı evlatları bu toplantıda bulunarak zevklenmeli ve Halkevi’ne hizmet etmeyi yurda karşı bir ödev telâkki etmelidirler. Memur olsun serbest meslek erbabı olsun herkes Halkevi’nde en temiz bir aile toplantısı gibi bulunmayı kendisi için estetik bir şey saymalıdır.”

“Halkevleri’nin şu vazifesine bütün halkevi üyelerinin dikkatini çekmek isterim. Halkevleri, sosyal büyük bir ödevi üzerlerine almışlardır. Bu ödev, vatandaşların toplanıp gerek ilim alanından ve gerek sosyal bakımdan birlikte konuşabilmek âdetine alışmalarıdır.”

İSMET İNÖNÜ

*(1935 Halkevleri üçüncü yldönümünde,
Ankara Halkevi Raporu 1935-36)*

“Klasik mektep terbiyesinden başka halk yığınlarını geniş bir halk terbiyesine kavuşturmak için -göğsüm kabararak söylüyorum- Atatürk'ün bu yüce kürsüden övücü bir dille bahsettikleri Halkevleri'ni, halk terbiyesine esas olacak bir şekilde genişleteceğiz. Ayrıca gençliğin terbiye edilip yetiştirilmesine önem vereceğiz.

Arkadaşlar;

Gençlik terbiyesine, yığın terbiyesine dokunurken, halkı ve gençliği kafasını kullanmadan, yat dediğimiz zaman yatar, kalk dediğimiz zaman kalkar, sürülemiş bir yığın haline getirmek istemiyoruz.”

RECEP PEKER

(9.7.1935)

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
İKİNCİ BASKI İÇİN	17
ÜÇÜNCÜ BASKI İÇİN	19
BİRİNCİ BÖLÜM: ATATÜRK VE HALKÇILIK	21
A-HALK VE HALKÇILIK KAVRAMLARI	21
B- TÜRKİYE'DE HALKÇILIK	40
C- ATATÜRK VE HALKÇILIK	51
D-HALKÇILIK PROGRAMINDAN HALKEVLERİ'NE	74
İKİNCİ BÖLÜM: HALKEVLERİNİN DOĞUŞU	89
A- ÖRGÜTLENME GEREKSİNMESİ	89
B-TÜRK OCAKLARI SORUNU	97
C-HALKEVLERİ'NİN KURULUŞU	106
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: HALKEVLERİ 'NİN 1. DÖNEM ÇALIŞMALARI	129
A-BİRİNCİ ON YILLIK DÖNEM	129
B-İKİNCİ ON YILLIK DÖNEM	185
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: HALKEVLERİ'NİN KAPATILMASI VE YENİDEN AÇILMASI	213
A-HALKEVLERİ'NİN KAPATILMASI	213
B-HALKEVLERİNİN YENİDEN KURULUŞU	233

BEŞİNCİ BÖLÜM: HALKEVLERİ'NİN İKİNCİ DÖNEMİ	241
A- ARAYIŞ DÖNEMİ	241
B-ATILIM DÖNEMİ	272
C-HALKEVLERİ'NİN ÜÇÜNCÜ DİRİLİŞİ - HALKIN MUHALEFET EVLERİ	320
ALTINCI BÖLÜM: HALKEVLERİ'NE GENEL BAKIŞ	335
A-GEÇMİŞE BAKIŞ	335
B-ELEŞTİRİLER	355
1-TOPLUMBİLİMSEL ELEŞTİRİ	356
2-SOL ELEŞTİRİLER	360
3-SAĞ ELEŞTİRİLER	363
C-BUGÜNE VE GELECEĞE BAKIŞ	368
SONUÇ	377
DİPNOTLAR	382
EK BELGELER	393
DİZİN	443

SUNUŞ

Bu kitabı hem bir bilim insanı hem de bir Halkevcisi olarak yazdım. İkinci kuruluş döneminde, tam on beş yıl Halkevcilik yaptım. 1965 yılında Ankara Halkevi 'nde sade bir üye olarak başladığım Halkevciliği 1980 yılında genel yönetim kurulu başkanı olarak en üst noktadayken bıraktım. Sonra da Türkiye, bir ara döneme zorla itildi. Yıllarca hem Ankara Halkevi'nde hem de genel merkez düzeyinde Halkevciliğin her türlü çalışmasına katıldım ve yürüttüm. Genel merkezin dergisini on yıla yakın bir süre yayımladım. Halkevleri Atatürk Enstitüsü Genel Sekreterliği'ni yedi yıl süreyle yürüttüm. Genel merkezin dergisiyle beraber tüm yayın ve kültür işlerini üstlendim. Kısacası, Halkevleri'nin ikinci döneminde yönetim yükünün önemli bir kısmını yükledim ve götürdüm. Bizlerin tüm çabalarına karşın, Türkiye'yi bir uçurumun kenarına iten dış güçler, hazırladıkları ara dönem senaryosu içine Halkevleri'nin ikinci kapatılışını ve yargılanmasını da dahil ettiler. Yılların birikimi bir gecede ortadan kaldırılmaya çalışıldı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda Türkiye Batı'ya açılırken Batı ülkeleriyle iyi ve yakın ilişkiler kurmak istemiş, ne var ki Batı'nın Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkıma sürükleyen olumsuz ve çifte standartlı tutumuyla karşı karşıya kalmıştır. Batı dünyası, savaş yılları sonrasında yeni bir yaklaşım içine girerken ve bizim gibi ülkelere kendi modelini empoze

ederken, üçüncü dünya ülkelerinin kalkınma ve gelişmelerini de eski sömürgeci tutumuyla engellemeye çalışmıştır. Batı, bizim gibi ülkelere hiçbir zaman kendisi gibi olma fırsatını tanımazken, eski sömürgeci düzeni değişen koşullarda sürdürebilmek için, kendi düzenini empoze etmeye çalışmış, diğer yandan da dış borçlar ve ekonomik yardımlar aracılığı ile bizim gibi üçüncü dünya ülkelerini köşeye sıkıştırılmıştır. Günümüzde Latin Amerika ülkeleri, Afrika ve Uzakdoğu'nun üçüncü dünya ülkeleri hep böylesine bir çıkmazın içine sürüklenmiştir. Yeni bir dünya düzeni ve dengeli bir ekonomik düzen arayışı içine giren üçüncü dünya ülkelerinin bu gibi girişimlerine izin verilmemiş, üçüncü dünya, eskisi gibi, böl yönet veya karıştır yönet gibi komplo kokan taktiklerle Batılı ülkelerin emperyalist çıkar düzenleriyle yönetilmek istenmiştir. Sosyalist ülkeler bir ölçüde bu çıkmazdan uzak kalabilmişlerse de günümüzün teknolojik devriminin kapitalist ülkelerce gerçekleştirilmesi üzerine, sosyalist dünya benzeri bir ekonomik ve siyasal çıkmaza doğru sürüklenmiştir.

Atatürk, bu ülkeyi emperyalizme ve uluslararası kapitalizme karşı savaşarak kurmuştur. Bizi yutmak isteyen emperyalizme ve bizi ezmek isteyen kapitalizme karşı olduğunu her aşamada söylemiş ve Türkiye Cumhuriyeti hem Batı'ya hem de Sovyet Devrimi'ne karşı ayakta durmaya çalışmıştır. Batı dünyasının baskılarıyla beraber Sovyet Devrimi arasında bir yerde kurulan Türkiye Cumhuriyeti hem Batı'ya hem de Sovyet Devrimi'ne mesafeli bir tutum içinde olmuştur. Çağın gelişmelerini sosyal yönde gören Atatürk, Batı ve Sovyet sistemlerinin dışında kendi ülkemizin koşullarına ve ulusumuzun özelliklerine uygun orijinal bir rejimin denemesine girmiştir. Bu amaçla bilime öncelik vermiş ve eklektik davranarak, yeni devletin temellerini altı ana ilkeye oturtmuştur. Sovyet Devrimi'nden gelen Devletçilik, Halkçılık ve Devrimcilik gibi ilkelerle sola açılırken; Fransız Devrimi'nden gelen Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk ve Laiklik gibi ilkelerle de, Batı sistemiyle bir yaklaş-

ma içinde olmaya dikkat etmiştir. Türk ulusunu çağdaş uygarlığa doğru ayağa kaldırırken Atatürk; Batı ve Doğu sistemleri arasında eklektik ve seçmeci bir gerçekçilik ile Türklerin yeni yolunu belirliyordu.

İşte Halkevleri gibi bir ulusal halk örgütlenmesi de, Atatürk'ün bu ulusal ve halkçı yönü nedeniyle gündeme geliyordu. Çağa ve çağdaş uygarlığa açık olan ama Batı taklitçiliğine ve öykünmeci Batıcılığa izin vermeyen Mustafa Kemal, Halkevleri gibi bir halk örgütlenmesini tümüyle ulusal gerçeklere ve birikime oturtuyordu. Nitekim Halkevleri'nin kısa dönemdeki önemli başarıları bütün ülkelerde ilgi uyandırıyor ve bir çok ülkeden bilim adamları ile uzmanlar gelerek Halkevleri deneyini yakından inceliyorlardı. Yapılanları ona buna benzetme çabalarına şiddetle karşı çıkan Atatürk, “biz bize benzeriz” anlayışı içinde, var olan koşullarda bilim ve akıl neyi gerektiriyorsa, ulusal çıkarlar doğrultusunda ödünsüz uygulamaları kesintisiz biçimde sürdürüyordu. Halkevleri de bir Atatürk kuruluşu olarak kuruluyor ve büyük önderin izinde, devrimi halka götürüyordu. Halka laik düzeni benimsetebilmek için, cami yerine Halkevleri'nde kitlelerin toplanmalarına ve Atatürk İlkeleri doğrultusunda bütünleşmelerine dikkat ediliyordu. Nitekim Halkevleri'nin çabaları sonucunda kısa zamanda şeriat düzeninden laik düzene geçilebiliyor ve toplum yapısında modernleşme başlıyordu. Halkevleri'nin halkı Ortaçağ uykusundan uyandırması üzerine şeriatçı ve gerici çevreler camilerde yeniden toplanarak Halkevleri'ne saldırıya geçiyorlardı. Daha sonraki yıllarda ise sağ iktidarlara toplumsal taban olarak hizmet veren bu gerici çevrelerin baskıları ile Halkevleri iki kez kapanma noktasına sürükleniyordu. Bu süreç günümüzde bile vardır ve anti-cumhuriyetçi veya şeriatçı çevrelerce desteklenmektedir. Tüm bu engellere karşın Halkevleri üçüncü diriliş dönemine girmiş ve yurt düzeyinde çalışmalarına başlamıştır. Bu kitabın amacı, Türkiye'deki Halkevleri ve Halkevcilik birikimini günümüze yansıtmaktır. Yeni yetişen kuşaklar Atatürk'ün

emanet ettiği Cumhuriyet'i koruyacaklarsa, ancak bu birikimi bilerek görevlerini yerine getirebilirler. Geçmiş ve olayları bilmeyen genç kuşakların, Batı sisteminin tatlı ve hoş nimetleri arasında kimliğini yitireceği ve Cumhuriyetimizin korunmasında yeterli bekçilik yapamayacağı kuşkusuzdur. Nitekim günümüzde publarda, barlarda veya kafelerde bir araya gelen gençlerin toplumsal sorunların uzağında kaldıkları, kendi halkının sorunlarını bilmedikleri araştırmalarla saptanmaktadır. Renkli dergiler, renkli televizyon ya da internet yayınlarıyla beyni uyuşturulan gençlerin toplumsal bir bilince sahip olabilmeleri olanaksızdır. YÖK ile Batı sisteminin mantığı doğrultusunda yönlendirilmeye çalışılan Türk gençliği ve bilimi de artık ulusal sorunlarımız açısından büyük bir problem olarak karşımıza dikilmiştir. İşte, Halkevleri bugün üçüncü dirilişinde başarıya ulaşabilirse; publarda sarhoş olan, barlarda dedikodu yapan, kulüplerde uyuşturucu alışkanlığı edinen genç kuşakları girdikleri çıkmazlardan kurtaracak ve onları Türk toplumuna kazandıracaktır.

Batı emperyalizminin mantığı, kapitalist sistemin mantığıdır. Sistem, ekonomik yardımlarıyla, uluslararası kuruluşlarıyla, istihbarat örgütleriyle, hatta mafyası ile bir bütün olarak çalışmaktadır. Bizim gibi ülkelere koltuk altında tutulabilecek bir konum önerilmekte ve bağımsızlık veya endüstrileşme gibi isteklerimize izin verilmemektedir. Batı'nın baskılarına başkaldıran, dış borç ödemeyen veya bağımsız davranan siyasal iktidarlar hemen cezalandırılmakta, bu gibi iktidarlar düşürülmekte, politikacılar ise ya vurulmakta veya kaçırılmaktadır. Türkiye gibi ülkelerin böylesine bir çıkmazı aşabilmeleri çok zordur. Ancak bizim gibi orta düzeydeki diğer ülkelerle işbirliği yaparak, kendi ulusal çıkarlarımıza daha uygun bir düzen için çalışabiliriz.

Batı'nın baskısı altında böylesine bir olumsuz sürece kapılan Türkiye'de Halkevleri'nin birikimi ve adı her yerden silin-

mek istenmiştir. Caddelerdeki Halkevi adı Türkocağı'na çevrilmiş, eski Halkevleri genel merkezlerinden birisi bombalanmış, diğeri de müze yapılmıştır. Halkevleri'nin tüm eski binalarına el konulmuş, bunlara çeşitli kuruluşlar yerleştirilmiştir. Halkevleri'nin tüm yayınları ve belgeleri, Halk Partisi'nin belge ve evrakı ile beraber kâğıt fabrikalarına gönderilerek kâğıt yapılmış, Atatürk dönemi ile ilgili çok önemli belgeler tarihten kaçırılmıştır. Batı'nın mantığına uygun bir ulus yetiştirilmek istenirken, Atatürk dönemi tümüyle tarihten silinmek istenmiştir. Benim bu kitabım, bir açıdan bu tür zorlamalara karşı bir ulusal tepki olarak kabul edilebilir. Halkevleri ile ilgili belgeler yok edilirken, ben yirmi yıl süre ile toplayabildiğim tüm belgeleri böylesine bir kitapta değerlendirmeye çalıştım. Amacım, bu Atatürk kuruluşunu ve Halkevleri ile ilgili tüm birikimi gelecek kuşakların bilgisine sunmaktır. Ülkemizi sömürgeleştirmek isteyenlere karşı ulusal birikimimizi savunmaktır. Halkevleri'nin yarım yüzyıllık birikimini günümüz kuşakları yeterince öğrenebilirlerse, yapacakları Halkevcilik çalışmaları daha bilinçli olacak ve ülkemizin sorunlarına daha çok katkı getirecektir. Batıcı işbirlikçilerin sistemin mantığı doğrultusunda yok etmeye çalıştıkları Halkevleri, o zaman Atatürk'ün ilkeleri ve idealleri doğrultusunda daha etkin bir biçimde var olabilecektir.

Halkevleri ile ilgili yapılmış bir bilimsel araştırma olsaydı, belki bu çalışmayı yapmayabilirdim. Ne var ki Köy Enstitüleri üzerine bir çok yayın olmasına karşın, Halkevleri ile ilgili hiçbir kitabın bulunmaması, beni böyle bir kitap yazmaya yöneltti. Yirmi yıllık süre içinde her yönü ile araştırdığım Atatürk'ün kültür kurumu Halkevleri'ni tarihsel belgelere sadık kalarak ortaya koymaya çalıştım. Kitabın birinci bölümünde, teorik tartışmalar ışığında konuya kuramsal bir yaklaşım denedim. Halkçılık tartışmaları içinde Atatürk'ün Halkçılık anlayışına netlik kazandırmaya çalıştım. İkinci bölümde, o dönemin kaynaklarından Halkevleri'nin doğuşunu yazdım.

Üçüncü bölümde ise o dönemin gazete ve yayınları ile Halkevi dergilerinden Halkevleri'nin çalışmalarını sergiledim. Gene kronolojik bir araştırma ile dördüncü bölümde Halkevleri'nin ilk kapatılışını ve yeniden açılışını, daha sonraki bölümde ise ikinci ve üçüncü dönemlerini özetleyerek yazdım. Sonraki bölümde Halkevleri çalışmalarının genel bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, günümüz Halkevciliği ile Halkevleri'nin yeni toplum yapımızdaki ve geleceğin Türkiye'sindeki yeri konusunda bazı genel değerlendirmeleri aktarmaya çalıştım.

Bu kitabı, hem bir bilim adamı hem de bir Halkevcisi olarak yazdım. Bilim adamının kuru üslubundan ve Halkevciliğin bilime ters düşen heyecanından sıyrılarak konuyu ortaya koymaya çalıştım. Bilimin tasnifi ve düzeni ile Halkevciliğin heyecanını olumlu bir sentezde bir araya getirmeye çalıştım. Her yapıtta olduğu gibi bu çalışmada da bazı eksikler ve kusurlar olabilir. Halkevleri gibi önemli bir Cumhuriyet kültür kurumu hakkında bu, yazılan ilk kitaptır. Doğaldır ki ilk kitap olmanın sorunlarını da içinde taşımaktadır. Ayrıca Halkevleri gibi çok yönlü bir konuya genel ve bütüncü yaklaşımın sorunlarını da kitabı okurken göz önünde tutmak gerekecektir. Umudum, Halkevleri denemesinin bilimsel değerlendirilmesi yapılırken, konuya değişik bilim dalları açısından değinilen yeni çalışmaların yapılmasıdır. Halkevleri'nin siyasal, toplumsal, eğitimsel, kültürel ve de sanatsal yönleri yeniden araştırılmalı ve ortaya konulmalıdır.

Üçüncü diriliş dönemine giren ve bu doğrultuda yoğun çalışmalar yürüten bugünün Halkevleri'ne Atatürk Devrimi doğrultusundaki savaşımında ve diğer toplumsal çalışmalarında başarılar diliyorum.

Prof. Dr. ANIL ÇEÇEN

Ankara, 1988

İKİNCİ BASKI İÇİN

Aradan on yıl geçtikten sonra bu kitap ikinci kez gözden geçirilerek yayımlanıyor. Halkevleri'nin üçüncü diriliş dönemi, sonuç ve ek belgeler bölümlerinde bazı yeni eklemeler, kitabı güncelleştirmek açısından yapıldı. Günümüzün genç Cumhuriyet kuşaklarının takdirlerine sunulur.

ANIL ÇEÇEN

Ekim 2000

ÜÇÜNCÜ BASKI İÇİN

Çeyrek yüzyılı aşan bir zaman dilimi geride bırakıldıktan sonra otuzuncu yılında bu kitap üçüncü kez yayınlanmaktadır. 20. Yüzyılın koşulları ile 21. Yüzyılın gerçekleri giderek birbirinden uzaklaşırken, geçmişin birikimini anlamak geleceğimiz açısından çok önem kazanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti siyasal modelinin önemli bir yapı taşı olan Halkevleri'nin kaynaşma ve bütünleşme merkezlerinden halkın muhalefet evlerine dönüşmesini bugünün genç kuşaklarının iyi anlamaları gerekmektedir. Türkiye'de milliyetçilik ilkesi ile milli devlet kurulurken, halkçılık ilkesi ile de toplumsal kaynaşma yaratılarak çağdaş bir ulusal toplum ortaya çıkarılmıştır. Bugün alt kimlikçilik ile bölünmek istenen Türkiye'nin günümüze kadar bütünlüğünü korumasında Halkevleri'nin ve halkçılığın önemli katkıları olmuştur. Cumhuriyetin yeni kuşaklarının bu gerçeği görebilmeleri için bu kitap üçüncü kez yayınlanmaktadır.

Saygılarımızla

ANIL ÇEÇEN

Ocak 2018, ANKARA

BİRİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK VE HALKÇILIK

A-HALK VE HALKÇILIK KAVRAMLARI

Atatürk'ün halka yönelen devrimini yeterince kavrayabilmek için öncelikle halk ve halkçılık kavramları üzerinde durmak gerekir. Herkesin kendine göre bir halk ve halkçılık anlayışı geliştirdiği günümüzde öncelikle kavramları yerli yerine oturtmak, kitlelerden saklanmak istenen bazı gerçekleri bilimsel olarak saptamak açısından zorunlu görünmektedir. Her türlü ideolojik koşullanmışlığın ve çıkarıcı düzen hesaplarının ötesinde, bilimsel olarak konuya yaklaşabilmenin ve bir genel çizgi çekebilmenin yolu bu noktadan geçmektedir.

Özellikle Halkevleri gibi bir halk örgütlenmesini konu olarak ele alan bilimsel çalışmada halk kavramının öncelikle açıklığa kavuşturulması ön koşuldur. Halk sözcüğünden ne kastedildiği bilinmedikçe veya anlaşılmadıkça Halkevleri'nin de ne anlama geldiği belirlenemez. Halkın evi olarak düşünülen ve geniş bir halk örgütlenmesi amaçlayan Halkevleri girişiminin temelinde halk ve Halkçılık kavramları yatmaktadır. Mustafa Kemal'in Anadolu halkına dayanarak giriştiği Ulusal Kurtuluş Savaşı, temelde antiemperyalist, bağımsızlıkçı ve

halkçı bir düzen kurmayı amaçlıyordu. Bu doğrultuda bir halk devrimi yapmıştı. Bütün yabancı güçlere, bizi boğmak isteyen kapitalist saldırıya, yutmak isteyen emperyalist girişimlere karşı, Mustafa Kemal Anadolu halkının kendi öz gücünü örgütlemenin çabası içindeydi. Sonraki aşamada Halkevleri örgütünün kurulması, Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki halkçı özün kültürel ve toplumsal bir tabana oturtulması amacını açık olarak gösteriyordu.

Çağımızın bilimsel gelişmelerine ve zengin tarihsel deneylerine karşın henüz kesin bir tanıma kavuşturulamayan kavramların en başında halk sözcüğü gelmektedir. Her bilimsel yaklaşım veya siyasal görüş kendine göre bir tanım geliştirdiğinden, halk kavramı üzerinde günümüze kadar belirli ölçülerde bir anlaşma sağlanamamıştır. Yer ve zamana göre değişik durumlar ortaya çıktığından, halk ve halkçılık kavramlarını geniş boyutlarda ele almak gerekmektedir.

Halk sözcüğü, aynı ülkede yaşayan ve aynı uyrukta bulunan insan topluluğuna verilen genel bir addır. Yer ve zaman birlikteliği, bir insan topluluğunu halk biçimine dönüştürmektedir. Halk sözcüğü var olan ve yaşayan bir insan topluluğunu dile getirdiğinden, temelde toplumun maddi durumunu yansıtan bir kavramdır.¹ Aynı ülkede ve benzer uyrukta olan insan topluluğunun yanı sıra, aynı soydan gelen, ne var ki siyasal nedenlerle ayrı ülkelerin uyruğu olarak yaşayan insan topluluklarına (örneğin Yahudiler gibi), ayrıca büyük bir ülke içinde yaşayan değişik soylardan gelme insan topluluklarına da (örneğin Sovyetler Birliği halkları) genel olarak halk adı verilir. Halk sözcüğünün bilimsel anlamdaki bu üç genel anlamının yanı sıra bir de günlük dilde kullanılan başka anlamları da vardır. Yöneticilere göre ülkede yaşayan insanların bütününe halk denir. Aydınların ve zenginlerin dışında kalan toplum kesimlerine gene başka bir anlamda halk adı verilmektedir. Dilin kullanımına göre değişik içerik ve anlamlar kazanan halk sözcüğü, karışık yapıli bir kavramdır.

Halk sözcüğü, sözcük ve kavram olarak Arapçadan dilimize geçmiştir. Öz anlamı “yaratma”dır. “Tanrı dünyayı yedi günde halk etti” tümcesi, bu kavramın gerçek anlamını yansıtmaktadır. Halk ile beraber, halik ve mahlûk sözcükleri de yaratma anlamındaki bu kökten türetilmişlerdir. Halk sözcüğü zamanla genişleyerek Tanrı’nın yaratıkları olarak insanlar anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Batı dillerinde “people” ve benzeri deyimlerle dile getirilen halk sözcüğünün kökeni ise Latincedeki populus kavramına kadar inmektedir. Populus, tıpkı Arapçadaki halk sözcüğü gibi, insan kalabalığı anlamında kullanılmıştır. Batı dillerinde halk-people sözcüğü ile genel olarak bir ulusun belirli bir çevre içinde yaşayan bölümü olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü gibi hem batı hem de doğu kültürlerinde halk sözcüğü benzer biçimlerde doğmuş ve genel olarak ortak anlamlar için kullanılmıştır.²

Bir ülkenin veya devletin beşeri ögesini meydana getiren insan topluluğuna genel anlamda halk denir. Halk, ortak sınırlarla çevrelenmiş bulunan belirli bir toprak parçasında ve belirli bir dönemde topluca yaşayan insan kitlelerinin bütünüdür. Halk, bu anlamda ulus kavramından kesin çizgilerle ayrılır. Ulus, daha çok geçmişin tinsel bağları ile değerlendirilen bir kavramdır. Buna göre ulus, ortak bir tarihsel geçmişe ve ortak bir gelecek ülküsüne bağlı kalarak yaşayan insanların oluşturduğu bir topluluktur. Bu noktada tarih ve ülkü ögeleleriyle ulus kavramı, halktan ayrılmaktadır. Halk daha özdeksel temellere dayanan bir kavram olarak belirirken, beraberce var olmada zaman önem kazanmaktadır.³ Halkın var olabilmesi için tarih veya ülkü beraberliği gerekemeyebilir ama bir ulus, bunlar olmadan düşünülemez.

Halk ve halkçılık kavramlarını insanlık tarihi dışında tam olarak incelemek olanaksızdır, çünkü bunlar tıpkı diğer siyasal kavramlar gibi insanlık tarihinin gelişim süreci içinde değişik yön, kapsam ve anlam kazanmışlardır. İnsanlık tarihinin belirli dönüm noktaları, tüm siyasal veya toplumsal kav-

DİZİN

27 Mayıs Hareketi, 234.

A

Abadan, Nermin, 291.

Abadan, Yavuz, 239.

Adıvar, Halide Edip, 100.

Ağaoğlu, Ahmet, 100, 101.

Akarsu, Bedia, 239, 291.

Akbal, Oktay, 291.

Akçora, Yusuf, 100, 101.

Akıncı, Yücel, 274.

Akpınar, Yılmaz, 209.

Aksel, Malik, 186.

Aksoy, Muammer, 277, 291.

Aksoy, Nevzat, 274.

Aksoy, Ömer Asım, 260, 268, 277,
283, 291.

Aksu, N., 202.

Aktan, Fethi, 239.

Alacakaptan, Uğur, 283.

Alakant, Muammer, 218, 228.

Algan, Ayla, 287.

Alp, Musa, 274.

Alp, Tekin, 41.

Altan, Çetin, 208.

Altar, Cevat Memduh, 293.

Altay, Fahrettin, 270, 291.

Altmer, Yüksek, 239.

Anday, Melih Cevdet, 291.

Aras, Tevfik Rüştü, 267, 270.

Arat, Emin, 289, 299.

Arıburun, Kemal, 291.

Arikoğlu, Damar, 270.

Arisoy, Sunullah, 291.

Armaoğlu, Fahir, 267, 270.

Arsel, İlhan, 291.

Arseven, Veysel, 277.

Asena, Orhan, 239, 283.

Aslantaş, Ferhat, 317.

Ataç, Emin, 202.

Atak, Necdet Remzi, 293.

Ataklı, Mucip, 283.

Atatürk Enstitüsü, 11, 252, 257, 263,
265, 266, 267, 268, 270, 271, 279,
283, 287, 289, 290, 291, 292,
293, 296, 297, 299, 300, 304,
388, 389, 392, 415, 416, 441.

Atay, Falih Rıfki, 267, 270.

Atıla, Osman, 208.

Avşar, Esin, 287.

Avşar, Kerim, 110, 111, 202, 287,
293.

Aydemir, Şevket Süreyya, 110, 291,
293.

Aydınoğlu, Temel, 314.

B

- Bahçeci, Mehmet, 291.
 Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, 207, 220, 277, 283.
 Banguoğlu, Tahsin, 110, 193, 198, 238, 239, 240, 260, 267, 270.
 Barlas, Mehmet, 291.
 Başman, Avni, 110.
 Bayan Arzumanova, 192.
 Baydar, Mustafa, 291.
 Baykal, Bekir Sıtkı, 289, 299.
 Baykurt, Fakir, 277.
 Bayur, Hikmet, 270, 291.
 Behiç, Enis, 140.
 Behnan, Enver, 140.
 Bekata, Hıfzı Oğuz, 293.
 Beklan, 287.
 Bektaş, Cengiz, 282.
 Belge, Burhan, 181.
 Berkol, Haluk, 267.
 Bilgiç, Emin, 267.
 Bilgin, Ahmet, 202.
 Borak, Sadi, 291.
 Bozca, Hazım, 218.

C

- Canova, Mahir, 239.
 Cardenas, 37.
 Chernichevski, 38.
 Cinnah, 37.

Ç

- Çağlar, Behçet Kemal, 110, 116, 147, 183, 196, 208, 235, 238, 239, 240, 251, 266, 274, 392.
 Çağlar, Kerim Ömer, 110, 293.
 Çakır, Ahmet, 289.
 Çambel, Hasan Cemil, 110.
 Çamlıca, Mehmet Ali, 239.
 Çeçen, Anıl, 285, 289, 299, 304, 308, 310, 389.

Çelikbaş, Fethi, 225.

- Çolakoğlu, Necdet, 291, 297.
 Çoruh, Selahattin, 259.
 Çubukçu, N., 202.
 Çumralı, Sedat, 267.

D

- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, 291.
 Darwinizm, 43.
 Daver, Bülent, 291.
 Demir Muhafızlar, 38.
 Demirel, Süleyman, 253, 270, 388.
 Dil Bayramı, 145, 207.
 Dilaçar, Agop, 291.
 Dinçer, Hasan, 218.
 Dizdaroğlu, Hikmet, 277, 291.
 Doğan, Lütfi, 291.
 Doğramacı, İhsan, 259.
 Dranas, Ahmet Muhip, 208, 267.
 Durkheim, 45, 336.
 Dursunoğlu, Cevat, 205, 208, 220, 267, 270.
 DüNDAR, Ali, 291.

E

- Eden, Mr., 190.
 Egeli, Ekrem Şerif, 267.
 Egeli, Münir Hayri, 110.
 Ekmekçi, Mustafa, 291.
 Epikman, Refik, 260.
 Erdoğan, Ahmet, 291.
 Erdost, Muzaffer İlhan, 321, 390.
 Ergene, Reşat, 202.
 Erhat, Azra, 291.
 Erişirgil, Emin, 110.
 Erkin, Ferhunde, 293.
 Erkut, Halil Sezai, 239.
 Eroğlu, Hamza, 267, 270, 291.
 Erol, Turan, 277, 283.
 Ersin, Levent, 304.

Ertem, Sadri, 140, 190.
 Ertuğ, Celal, 251, 262, 266, 270.
 Ertuğrul, Muhsin, 286.
 Esendal, Memduh Şevket, 192.
 Esin, Necmettin, 239.
 Etili, Ziya Cevher, 110.
 Evliyagil, Şevket, 239.

F

Fanon, Franz, 38.
 Fer, Muhlis, 267.
 Ferman, Cumhur, 267.

G

Galip, Reşit, 107, 110, 112, 113, 114, 115.
 Gandi, 37.
 Geçer, İlhan, 208.
 Genel Yaygın Eğitim ve Kültür Kurumu, 298.
 Geray, Cevat, 283.
 Gerçekler, Tevfik, 291.
 Gevgilili, Ali, 291.
 Göğüş, Beşir, 289, 299.
 Gökalp, Ziya, 41, 44, 45, 47, 51, 140, 145, 211, 221, 336.
 Gökay, Fahrettin Kerim, 202.
 Gökberk, Macit, 291.
 Gökşen, Enver Naci, 291.
 Gökyay, Orhan Şaik, 291.
 Günaysu, Rükzan, 282, 291.
 Güner, İsmail Safa, 274.
 Günyol, Vedat, 291.
 Gürsel, Cemal, 235, 237.
 Güven, Ferit Celal, 111, 155, 181, 186, 195, 291, 384.

H

Hacıhasanoğlu, Muzaffer, 291.
 Halk Eğitim Örgütü, 248.

Halk Sağlık Ocakları, 190.
 Halk Şuralar Fırkası, 50.
 Halk Tiyatrosu Hareketi, 304, 305, 389.
 Halk Zümresi, 50.
 Halkevleri Folklor Enstitüsü, 289, 304.
 Halkevleri Kültür Vakfı, 284, 288, 289, 297.
 Halkevleri Tesisi, 204.
 Halkevleri Ulusal Giyim Sergisi, 189, 191, 386.
 Halman, Talat, 286.
 Herder, 37.

I

Irmak, Sadi, 110, 238, 239, 240, 264, 267, 274, 291, 301.

İ

İğdemir, Uluğ, 155, 267, 291.
 İnal, Ayhan, 274.
 İnan, Afet, 267, 270, 291.
 İnan, Rauf, 289, 299.
 İnce, Refik Şevket, 225.
 İncedayı, Cevdet Kerim, 111.
 İngiltere Elçiliği, 205, 210.
 İnönü, Erdal, 323.
 İnönü, İsmet, 115, 135, 138, 141, 162, 164, 165, 192, 225, 229, 237, 271, 288, 291, 346, 384.
 İnözü, Muhittin, 155, 239, 293.
 İpekçi, Abdi, 291.

J

Jakoben Kulüpleri, 97.

K

Kanad, Halil Fikret, 110.
 Kansu, Ceyhun Atuf, 237, 238, 239, 277, 281, 283, 289, 299.

- Kansu, Nafi Atuf, 153, 181, 186, 385.
- Kaplan, Kadri, 273, 274, 275, 284, 285, 288, 292, 295, 296, 298, 299, 302, 307, 308, 389.
- Kaptan, Arif, 181, 186, 192.
- Karahmet, İsmail, 291.
- Karacadağ Dergisi, 353.
- Karaçam, Nazif, 291.
- Karadağ, Nurhan, 304.
- Karal, Enver Ziya, 267, 270, 291.
- Karaman, Suphi, 274, 389.
- Karaoğuz, T., 202.
- Karaosman, S., 202.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, 270, 291.
- Karaören, Sami, 291.
- Karasözen, Güher, 289.
- Katoğlu, Namık, 110, 155, 259, 260.
- Keleş, Kenan, 277.
- Kemal, Mehmet, 291.
- Kemalist Devrimciler Birliği, 285, 389.
- Kıcımın, Naci, 293.
- Kılıç, Ali, 271.
- Kırçak, Çağlar, 274.
- Kili, Suna, 291.
- Kirişçioğlu, Orhan, 239.
- Kocatürk, Utkan, 291.
- Koç, Vehbi, 267.
- Koçak, E., 202.
- Koçak, Sahir, 285.
- Koçtürk, Osman Nuri, 274.
- Kolçak, Sabri, 291.
- Korkmaz, Zeynep, 268, 270.
- Korkut, M., 202.
- Korutürk, Fahri, 297, 302.
- Koşay, Hamid Zübeyir, 293.
- Köprülü, Fuat, 100, 352.
- Köy Enstitüleri, 15, 76, 84, 87, 233, 235, 240, 337, 344, 354, 363, 419.
- Köylü ve Toprak Bayramları, 144.
- Kubilay Olayı, 105.
- Kulak, 34.
- Kunter, Halim Baki, 239, 283.
- Kurtböke, Oktay, 291.
- Kurtuluş, Erciş, 289.
- Kurutluoğlu, Sahir, 216, 219, 220.
- Küçük, Necip Ali, 142.
- Külebi, Cahit, 291.
- L
- Levent, Agah Sırrı, 277.
- Londra Halkevi, 194, 210.
- M
- Marcuse, Herbert, 38.
- Masonlar, 48.
- Menderes, Adnan, 80, 83, 224.
- Menemencioğlu, Numan, 183.
- Meray, Seha, 289.
- Mihçioğlu, Cemal, 283.
- Moğulkoç, Ziya, 285.
- Muhtar, Akil, 100.
- Mussolini, 101, 104.
- N
- Nabi, Kazım, 140.
- Nadi, Nadir, 291.
- Nafiz, Faruk, 116.
- Nakrumah, 37.
- Narodnik Hareketi, 32, 33, 34, 35, 221.
- Nasuhi, Cevdet, 110.
- Nayır, Yaşar Nabi, 146, 291.
- Nusret, Halide, 208.
- O
- Oğuz, Hıfzı, 155, 293.
- Oğuzkan, Turhan, 260.
- Okyar, Osman, 270.

Olgun, İbrahim, 291.
 Onay, Yılmaz, 304.
 Orel, Şinasi, 286.
 Orkun, Hüseyin Namık, 110.
 Ortaç, Yusuf Ziya, 219.
 Osten, Necmi, 274.
 Otyam, Fikret, 283, 291.
 Ozansoy, Munis Faik, 208, 259.

Ö

Öksüz, R., 202.
 Ökte, Ertuğrul Zekai, 291.
 Öktem, İbrahim, 259.
 Önder, Cevat, 268.
 Örgüt, İlker, 285.
 Ötügen, Adnan, 259.
 Öymen, Hıfzırâhman Raşit, 266, 270, 274.
 Özalp, Kazım, 270.
 Özdemir, Emin, 291.
 Özdemir, Necdet, 274.
 Özden, Ekrem, 202.
 Özden, Yekta Güngör, 291.
 Özdenoğlu, Şinasi, 291, 307.
 Özerdim, Sami, 289.
 Özgü, Melahat, 291.
 Öztelli, Cahit, 260.
 Özturanlı, İskender, 291.

P

Peker, Recep, 110, 111, 113, 115, 153, 385.
 Peron, 36.
 Poujad Hareketi, 38.
 Püsküllüoğlu, Ali, 291.

R

Rado, Şevket, 191.
 Refet, İshak, 110.

S

Sadak, Necmettin, 41.
 Salihioğlu, Mehmet, 274, 289, 299.
 Saraç, Tahsin, 277, 282, 291.
 Saraçoğlu, Erol, 310, 317, 318, 319.
 Saraçoğlu, Şükrü, 190, 193.
 Savaş, Kâmil, 274.
 Savaşır, Vildan Aşır, 96, 109, 110, 115, 239, 293.
 Savcı, Bahri, 289, 299.
 Sayar, Vecdi, 304.
 Saydam, Refik, 171.
 Sayman, Mecdi Sadrettin, 293.
 Selçuk, İlhan, 291.
 Selek, Sabahattin, 291.
 Selgil, Ahmet, 202.
 Serbest Fırka, 101, 103, 104, 105, 107, 346, 357.
 Sertel, Zekerriya, 41.
 Seyhan, DüNDAR, 307.
 Sılan, Necmettin Sahir, 291.
 Sinanoğlu, Suat, 270, 291.
 Sokol, 109, 115.
 Soyak, Hasan Rıza, 270.
 Soysal, İlhami, 291.
 Soyuer, Halil, 208.
 Sökmen, Tayfur, 270.
 Sun, Muammer, 259, 260.
 Sunay, Cevdet, 270.
 Sungu, İhsan, 110, 183.

T

Tamer, Özcan, 289.
 Tanju, Sadun, 291.
 Tanrıöver, Hamdullah Suphi, 100, 101, 217, 218.
 Tanrıöver, Necat, 289.
 Taray, Cemal Hüsnü, 271.
 Tarcan, Selim Sırrı, 96.
 Tarhan, Ali Rana, 110.

Tecer, Ahmet Kutsi, 239, 260.
 Tefrik Komisyonları, 231.
 Tekçe, İsmail Hakkı, 270.
 Telseren, Fahrettin, 285.
 Tengirşek, Yusuf Kemal, 270.
 Terzioğlu, Sait Arif, 291.
 Timur, Taner, 289, 299.
 Tolgay, Cevdet, 270.
 Tosun, Nejat, 289.
 Tör, Vedat Nedim, 181, 291.
 TRT, 281, 287.
 Tuğsavul, Orhan, 239, 263.
 Tunaya, Tarık Zafer, 291.
 Turan, Şerafettin, 282.
 Türk Dil Kurumu, 79, 139, 147, 207, 368, 382.
 Türk Kültür Dernekleri, 236, 237, 238, 241, 243, 250, 263.
 Türk Maarif Cemiyeti, 155.
 Türk Rönesansı, 90.
 Türk Tarih Kurumu, 79, 352, 368.
 Türk Yurdu Dergisi, 383, 391.
 Türk Yurdu, 101, 102, 365, 383, 391.
 Türk, Hikmet Sami, 291.
 Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu, 249.
 Türkiye Öğretmenler Sendikası, 275, 283.
 Tütengil, Cavit Orhan, 291.
 Tüzer, Fikri, 185.
 Tüzün, Ragıp, 155, 202.

U

Ulusoy, H., 202.
 Ulusoy, Hüseyin, 239.
 UNESCO, 249, 276, 441.
 Uran, Hilmi, 197.
 Uyguner, Muzaffer, 282.

Ü

Üçok, Bahriye, 291.
 Üçok, Coşkun, 270, 291.
 Ülkü Dergisi, 163, 352.
 Ülkü, Abbas, 202.
 Ülkü, Fethi, 260.
 Ülkütaşır, Şakir, 291.
 Ünlü, Cemalettin, 291.
 Ünsalan, Necati, 274.
 Üren, Eşref, 181, 186.

V

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, 216, 291.

Y

Yalçın, Hüseyin Cahit, 100.
 Yalçın, Mustafa, 304.
 Yasun, Serbülenç, 289.
 Yavuz, Fehmi, 239, 289, 299.
 Yavuz, Hilmi, 291.
 Yeni Yaşamevleri, 329.
 Yetkin, Suut Kemal, 181.
 Yıldız, Ahmet, 307, 309, 310, 312, 314, 316, 317, 322, 324, 390.
 Yurdakul, Mehmet Emin, 100, 102.
 Yüksek Halk Okulları, 93.

Z

Ziya, Server, 392.